

Vrijdenken en humanisme in Nederland

40 plekken van herinnering

Onder redactie van Bert Gasenbeek

Uitgeverij THOTH Bussum

Deze publicatie kwam tot stand in samenwerking met
het Humanistisch Historisch Centrum.
Op www.uvh.nl/hhc is van de veertig onderwerpen meer
informatie opgenomen over de auteurs en het onderwerp.

© 2016 De auteurs en Uitgeverij THOTH,
Nieuwe 's-Gravelandseweg 3, 1405 HH Bussum
WWW.THOTH.NL

Kleurenfotografie openingsbeelden 40 plekken
Gerla Warringa & Bram ten Hoor

Redactie
Bert Gasenbeek

Redactie-assistent
Roy Jansen

Boekverzorging
René van der Vooren

Druk- & bindwerk
Drukkerij Wilco, Amersfoort

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag
worden vervaelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd
gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of
op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door
fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder
voorafgaande schriftelijke toestemming van Uitgeverij
THOTH, Nieuwe 's-Gravelandseweg 3, 1405 HH Bussum.
All rights reserved. No part of this publication may be reproduced,
stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by
any means, electronic, mechanical, photocopying, recording or
otherwise, without prior written permission from the publisher.

ISBN 978 90 6868 713 2

Inhoud

Woord vooraf — Geestelijke bevrijding in de cultuur 8
Bert Gasenbeek

- 1 **Bonifatius Dokkum** 11
Luit van der Tuuk
- 2 **De Latijnse School in Deventer** 17
Dick Metselaar
- 3 **Rudolf Agricola Groningen** 23
Arjo Vanderjagt
- 4 **Tolerant Amsterdam** 29
Piet de Rooy
- 5 **Dirck Volckertszoon Coornhert Gouda** 35
Arie Jan Gelderblom
- 6 **Het Dolhuys Haarlem** 41
Jo Nabuurs
- 7 **De gebroeders Koerbagh Amsterdam** 47
Nelleke Noordervliet
- 8 **Benedictus de Spinoza Rijnsburg** 53
Miriam van Reijen
- 9 **Pierre Bayle Rotterdam** 59
Wiep van Bunge
- 10 **Johanna Turner Purmerend** 65
Sjon Besseling
- 11 **Belle van Zuylen Oud-Zuylen** 71
Esther Wit
- 12 **Eise Eisinga Franeker** 77
Rob Tielman
- 13 **Multatuli en de Vrije Studie Delft** 83
Tom Böhm

- 14 Ferdinand Domela Nieuwenhuis** *Heerenveen* 89
Bert Altena
- 15 Aletta Jacobs** *Groningen* 95
Mineke Bosch
- 16 Vrijdenkers in Nederland** *Amsterdam* 101
Leon Korteweg & Bert Gasenbeek
- 17 A.H. Gerhard** *Amsterdam* 107
Sjoerd Karsten
- 18 De Burcht van Berlage** *Amsterdam* 113
Ron Blom
- 19 Henriette Roland Holst** *Zundert* 119
Elsbeth Etty
- 20 Jan Hoving** *Frederiksoord* 125
Vincent Stolk
- 21 Leo Polak** *Groningen* 131
Homme Wedman
- 22 Bart de Ligt** *Nuenen* 137
Herman Noordegraaf
- 23 Anton Constandse** *Sint Michielsgestel* 143
Wim Berkelaar
- 24 J.P. van Praag** *Eindhoven* 149
Bert Gasenbeek
- 25 Kiezen voor cremeren** *Driehuis* 155
Wim Cappers
- 26 Benno Premsele** *Amsterdam* 161
Bert Boelaars
- 27 Rudy Kousbroek** *Amsterdam* 167
Rudy Schreijnders
- 28 Vrijdenkerspropaganda in de roomse mijnstreek** *Heerlen* 173
Vincent Stolk
- 29 Joke Smit** *Amsterdam* 179
Anneke Ribberink

Inhoud

- 30 Een bijzondere wandeling te Utrecht 185**
Joachim Duyndam
- 31 Humanitas *Hilversum* 191**
Jules Brabers
- 32 De seksuele hervormingsbeweging *Rotterdam* 197**
Elise van Alphen
- 33 Het Humanistisch Verbond *Amsterdam* 203**
Bert Gasenbeek
- 34 De Humanistische Omroep *Hilversum* 209**
Rina Spigt
- 35 In 't Adlerhuis *Amersfoort* 215**
Erwin Kamp
- 36 Humanistische vorming *Utrecht* 221**
Wiel Veugelers
- 37 Mariënhof *Oosterwolde* 227**
Anton van Hooff
- 38 De Grondwet van 1983 *Den Haag* 233**
Rob Tielman
- 39 De Universiteit voor Humanistiek *Utrecht* 239**
Peter Derkx
- 40 De moord op Theo van Gogh *Amsterdam* 245**
Paul Cliteur

Dankwoord 250

Illustratieverantwoording 251

Personenregister 252

Woord vooraf

Geestelijke bevrijding in de cultuur

De argeloze passant zal zich er niet vaak van bewust zijn dat hij of zij zich in de buurt bevindt van een plek met een bijzondere betekenis voor de humanistische traditie in Nederland; veel van die plekken bevinden zich namelijk op onverwachte plaatsen. Zo staat bijvoorbeeld voor een rooms-katholieke bedevaartskapel in Dokkum een beeld van Bonifatius die een boek boven zijn hoofd houdt. Daarmee zou hij de zwaardslagen van zijn moordenaars hebben afgeweerd. Het beeld in Dokkum werd ter nagedachtenis aan Bonifatius opgericht, maar is evengoed te beschouwen als een monument ter herinnering aan het verzet van de heidense bevolking tegen het oprukkende christendom. Of wie is zich ervan bewust dat vanuit de Oude Nieuwstraat 6 in Amsterdam in 1669 de ‘nieuwlichter’ Adriaan Koerbagh naar zijn laatste rustplaats — met een zwarte kip op zijn kist, die een teken van de duivel zou zijn — werd vervoerd. Tegenwoordig is het huis voorzien van rode lantaarns en zitten er schaars geklede dames voor het raam.

Kortom, iedere bijdrage in *Vrijdenken en humanisme in Nederland* is gekoppeld aan een concrete plek, zoals een geboorte- of sterfhuis, een gebouw, een standbeeld, een graf, een naambord etc. Veel plekken kunnen ook nu nog van binnen worden bezocht, al zullen sommige, zoals de Oude Nieuwstraat 6, niet gratis toegankelijk zijn.

Historisch gezien bestaat ‘het’ humanisme niet, maar gaat het altijd om humanismen in meervoud; het is dan ook beter om te spreken over de humanistische traditie. Zo heeft ‘het’ humanisme geen ‘humanistische’ kerk en geloof, bezit het geen centraal heilig boek als de Bijbel, Koran of Thora en kent het geen rituelen. Maar het kent wel een rijke traditie. Een traditie die de bekende vrijdenker en humanist Anton Constandse in zijn boek *Geschiedenis van het humanisme in Nederland* omschreef als ‘het streven in de cultuur naar geestelijke bevrijding’.

Als redacteur van dit boek voel ik me schatplichtig aan Constandse. Zijn boek getuigt van een drang om zich te keren tegen het geloven op gezag, tegen verouderde tradities en tegen verstarrende dogmatiek. Het voornaamste doel van het boek van Constandse was ‘het in het licht stellen van personen en bewegingen die door hun idealen en hun strijdbaarheid ertoe hebben bijgedragen dat wij een stap voorwaarts zijn gekomen op de weg die leidt naar democratie, persoonlijke vrijheid en verdraagzaamheid’.

In *Vrijdenken en humanisme in Nederland* passeren in chronologische volgorde een veertigtal personen, organisaties en onderwerpen de revue die in een bepaalde mate de humanistische traditie hebben gevormd en doorgegeven. Deze onderwerpen zijn gekozen omdat ze een bijdrage hebben geleverd aan ‘de geestelijke bevrijding in de cultuur’ én omdat ze voldoen aan één of alle drie de hoofdlijnen van het humanisme:

- 1 De *kritische en zelfbewuste reflectie op religieuze autoriteiten en dogmatische manieren van denken*. De kritische reflectie op eeuwig geachte waarheden, onder meer te zien bij de opkomst van de moderne wetenschap, heeft tot de dag van vandaag standgehouden. Deze lijn komt terug in het hedendaags humanisme als ongodsdienstige levensbeschouwing op basis van menselijke vermogens.
- 2 Het *moreel politieke streven* naar sociale rechtvaardigheid, het verzet tegen fascistische en intolerante krachten, tegen militair geweld en vóór een open dialoog. De mensenrechtentraditie was niet mogelijk zonder het besef van de waardigheid van ieder individu. Ook nu nog vormt dit morele streven een fundamenteel onderdeel van het georganiseerd humanisme.
- 3 Een duidelijk *ideaal van ontwikkeling, ontplooiing en vorming (Bildung)* van het individu. Esthetiek en cultuur staan op de voorgrond, maar humanistische vorming betreft altijd de ‘volledige mens’.

De humanistische traditie kent vele bekende en belangrijke figuren, maar ook onbekende, te veel om in dit boek op te kunnen nemen; er is slechts een kleine selectie gemaakt. Dit boek bevat een verrassende combinatie van bekende personen als Spinoza, Multatuli, Domela Nieuwenhuis, Polak en Van Praag. Maar ook minder bekende, zoals bijvoorbeeld Turner, Premisela en de grote Europese humanist Agricola, die een lichtend voorbeeld was voor Erasmus, die niet is opgenomen. Deze mensen gaven de humanistische traditie op eigen wijze door en vormden die ook weer naar de context van de tijd. Daarnaast zijn er organisaties als De Vrije Gedachte en het Humanistisch Verbond en maatschappelijke ontwikkelingen als crematie en euthanasie gekozen die hebben bijgedragen aan zingeving en humanisering in de samenleving.

Op het gevaar af dat er met *Vrijdenken en humanisme in Nederland* sprake is van ‘humanistisch’ narcisme, presenteer ik toch met trots deze bundel met inspirerende verhalen vanuit een humanistische traditie. Verhalen die het mede mogelijk hebben gemaakt dat men nu in hoge mate in Nederland zelf vorm en inhoud aan het leven kan geven.

Bert Gasenbeek

HIC
BONIFATIO
LYMEN VITAE
EXTORTVM
DCCCLIV
HIC FRISIAE
EVANGELII
LYMEN
EXTORTVM

► Luit van der Tuuk *Publicist*

1

In Dokkum staat voor een rooms-katholieke bedevaartskapel een beeld van Bonifatius die een boek boven zijn hoofd houdt. Daarmee zou hij de zwaardslagen van zijn moordenaars hebben afgeweerd. Velen weten te vertellen dat de missionaris daar in 754 door de heidense Friezen werd vermoord. Het beeld staat niet in de oude binnenstad op de plek waar de oudste bewoningssporen van Dokkum zijn gevonden, maar wat buitenaf.

Behalve het ongeloofwaardige verhaal van dat boek, dat pas zo'n tweehonderd jaar na de dood van Bonifatius (672 of 675–754) opdook, zijn er tegenstrijdige berichten over de plaats van het bloedige drama. Volgens de eerste biograaf van Bonifatius vond dat aan de oever van de Boorne plaats. Pas halverwege de negende eeuw is in de verhalen rond zijn dood sprake van het Frankische bolwerk Dokkum dat helemaal niet aan de Boorne ligt. Niet toevallig vormde deze plaats tegen het einde van de achtste eeuw een bruggenhoofd voor de Frankisch-christelijke expansiemacht. Daar was een gedenkplaats voor Bonifatius als baken van het nieuwe gezag goed op zijn plaats.

Bonifatius was met groot vertoon door het afgelegen deel van *Frisia* getrokken waar heidense riten werden uitgevoerd. Hij was niet zomaar een rondreizende missiebroeder, maar een kerkelijke hoogwaardigheidsbekleder die regelmatig bij de paus en Frankische vorsten over de vloer kwam. Die hoge status etaleerde hij ook, want hij kwam met een heel circus van monniken, priesters, diakenen, soldaten (!) en allerlei hulpkrachten naar *Frisia*.

Tot grote woede van de Friese bevolking werden hun afgodsbeelden en heidense cultusplaatsen vernield. Diezelfde bevolking werd vervolgens door het zwaard gedwongen hun heidense praktijken af te zweren om over te gaan naar de godsdienst van de gehate Frankische bezetter. Een Friese reactie op deze provocatie kon niet uitblijven. In de ochtend

van de vijfde juni van het jaar 754 werd het tentenkamp op de oever waar de schepen lagen afgemeerd, aangevallen. Niemand van het gezelschap, inclusief Bonifatius zelf, overleefde dit gewapende treffen.

De aanvallers werden inktzwart afgeschilderd, alsof ze ordinare rovers waren die het gemunt hadden op de kostbaarheden, op miskelken, met edelstenen bezette boekbanden, crucifixe en misgewaden van Bonifatius. Volgens zijn eerste biograaf — een geestelijke uit Mainz — namen ze diens kist mee waarin de boeken en relikwieën zaten en dachten goud en zilver te hebben. Die brachten ze naar de schepen van hun slachtoffers, waar ze geen kostbaarheden maar wijn vonden. Vervolgens zouden ze elkaar dronken te lijf zijn gegaan. Maar de gewapende begeleiders zouden een stelletje rovers wel hebben weggejaagd. We moeten dan ook eerder denken aan een logische reactie van Friezen die voor hun belangen opkwamen. Binnen de Germaanse rechtsopvatting gold moord als een zeer oneervolle daad, maar schenders van heidense cultusplaatsen moesten volgens het artikel 'Van de eer der tempel' in de *Lex Frisionum*, het Friese recht, met de dood bestraft worden. Toch heeft de Frankisch-christelijke propaganda haar uitwerking niet gemist. Nog altijd wordt de dood van Bonifatius als moord beschreven.

Ook Bonifatius' collega Willibrord had al eens met dat volksrecht te maken gehad. Tijdens een missiereis naar Fositesland, een eiland dat we ergens in het Friese gebied moeten zoeken, was hij ternauwernood aan de dood ontsnapt. Op dat eiland had hij de gebruiken van de heidense

Bonifatius velt de heilige eik van Donar.

bevolking aan zijn laars gelapt en hun heiligdommen geschonden. Om de beledigingen die de goden waren aangedaan te wreken, moest iemand uit het gezelschap van Willibrord geofferd worden. Door het lot dat over hen werd geworpen ontsprong hijzelf de dans, maar één van zijn medebroeders werd terechtgesteld.

De schending van heidense cultusplaatsen duidt erop dat er heidense waarden in het geding waren. Volgens de biograaf van Bonifatius werd de heilige man en zijn gezelschap door een woedende meute heidenen aangevallen en gedood. Oorspronkelijk was een heiden letterlijk iemand van het (behoudende) platteland waar het christendom nog niet was doorgedrongen. Etymologisch is het woord verwant aan heide, waarmee oorspronkelijk een veld of een vlakte bedoeld werd. Ook in het *paganorum tumultus*, de meute heidenen in de onvertaalde Latijnse tekst van de biograaf uit Mainz, herkennen we het woord *paganus* dat oorspronkelijk een bewoner van het platteland betekende. Daardoor kreeg *paganus* de neerbuigende betekenis van iemand zonder beschaving, een ongelovige ook. Beking van heidenen tot het christendom werd dan ook gezien als een stap voorwaarts naar beschaving.

In de vroege middeleeuwen werd de bevolking vrijwel geheel gevormd door boeren die in geïsoleerde gemeenschappen woonden, waar praktijken als voorouderverering en de verafgoding van allerlei verschijnselen in de natuur gemeengoed waren. De bevolking leefde met het besef van een metafysische wereld. Bomen of wateren, allerlei zaken uit de directe omgeving, werden als beziel beschouwd. Hun pantheon kende veel goden, maar velen kozen toch één god die ze als hun vertrouwde god, hun *fulltrúi*, beschouwden. Dat kwam de missionarissen die een monotheïstische religie verkondigden natuurlijk goed uit.

Bovendien werd aan het gesproken woord een speciale kracht toegedacht. Een gedachte werd waarheid nadat die uitgesproken was. Ook dat was koren op de molen van de evangeliebrengers. Maar de bevolking had weinig op met de religie van de persoonlijke verlossing van schuld en zonde, een oosters concept dat heel slecht bij hun belevingswereld paste. Daarvoor waren de oude gebruiken ook te diep geworteld in een samenleving waar eer en aanzien meer betekenden dan zonde en schuldgevoel.

De heidense beleving kende geen dogma's, als vaststaand beschouwde fundamentele geloofspunten, zoals we die kennen uit de christelijke doctrine. Heidenen kenden geen bekeringsdrang en lieten missionarissen in hun waarde. Misschien wilden ze de god van de christenen zelfs wel in hun eigen pantheon opnemen, maar dan wel naast en niet in de plaats van hun goden: Jezus bij wijze van spreken tussen Wodan en Donar.

Ook al hadden heidenen in wezen niets tegen christenen, toch hadden de missionarissen er nog een hele dobber aan om de christelijke boodschap over te brengen. Om te vermijden dat Jezus als een softe *loser* gezien werd, moesten zij hem wel voorstellen als een heerser die op zijn (hemelse) troon zetelde. De christelijke God werd als een bondgenoot in de strijd gepresenteerd, welbeschouwd een heidense benadering die bijvoorbeeld tot uiting komt door christelijke symbolen op militaire wapenuitrusting. Geestelijken handelden dus uit opportunisme om de heidense bevolking voor zich te winnen.

Daardoor is er een verschil tussen wat de bevolking officieel door de kerk kreeg opgelegd en de dagelijkse religieuze praktijk. Vanaf de introductie van het christendom streefde de kerk er steeds naar heidense praktijken te onderdrukken. Soms met succes, vooral bij in het oog springende gebruiken zoals crematie, die geheel uitgebannen werd. Maar vaak ook tevergeefs, zodat veel praktijken tot ver na de middeleeuwen in stand bleven.

Hoewel de meeste heidense gebruiken konden worden gemarginaliseerd, werden die ook wel aan het christelijke gedachtegoed aangepast of zelfs in de geloofspraktijk opgenomen, al of niet in aangepaste vorm. Soms ging dat moeiteloos, zoals we zien bij heiligen die de functies van allerlei heidense goden overnamen of relieken die als amuletten werden gebruikt.

Het christelijke kruis sloot aan bij de heidense leefwereld en werd begrepen als kosmisch symbool. Wodan klom op van een soort mens met bovennatuurlijke krachten naar een almachtige Ase, een goddelijke Alvader. Het profetische vers *Völuspá*, rond 1000 ontstaan en opgenomen in de mythische *Edda*, was een poging om systeem te brengen in het heidense wereldbeeld. Tegelijk was dit vers door het christendom geïnspireerd, compleet met een scheppingsverhaal en een apocalyptische eindtijd. De kerk bleef bij deze ontwikkeling niet langs de zijlijn staan, maar werkte er juist volop aan mee. Heidense feesten werden vervangen door christelijke. In plaats van magische ziektebezwingen kwamen de Communie en het Heilig Oliesel, biecht en boetedoening. Gebeden als het Onze Vader en het kruisteken ter bezwering van onheil bleven als een overblijfsel van heidense tovenarij. Kerken werden bij voorkeur op oude cultusplaatsen gebouwd, het liefst met hout uit heilige wouden of van afgebroken heidense tempels.

Op plaatsen waar christenen en heidenen elkaar regelmatig ontmoeten, bijvoorbeeld in handelscentra, werd een opportunistische truc uitgehaald. Heidense kooplieden ontvingen de *prima signatio*, een soort ‘pro-formadoop’ waardoor ze met hun christelijke vakgenoten in contact konden treden. Daarbij werden ze niet echt gedoopt, maar maakte de

priester slechts een kruisteken. Daardoor mochten deze heidenen naar de kerk en konden ze in gewijde aarde begraven worden, zij het wel aan de rand van het kerkhof. Het was een compromis, maar het werkte bevredigend voor alle partijen.

Het is twijfelachtig of Bonifatius er ook zo over gedacht heeft, hij was geen man van compromissen. Zo was hij bijvoorbeeld een fel tegenstander van het slangenmotief als decoratie op kleding dat als een duivelse list in het leven van de mens was gekomen. Maar dit soort diermotieven kwam zo algemeen in heidense gebieden voor dat die onmogelijk bestreden kon worden. Anders dan veel van zijn collega's voelde Bonifatius niet aan dat hij een middenweg moest bewandelen om iets te kunnen bereiken. Bovendien zag hij niet in dat het volk vreesde dat de heidense goden zich tegen hen zouden keren als het missiewerk hun taboes doorbrak. Missiebroeders die dagelijks te midden van de bevolking opereerden, liepen daardoor zelfs het risico als zoenoffer gedood te worden en dat wisten ze maar al te goed. Ze namen liever een grens in acht die echter door Bonifatius overschreden werd en dat is hem fataal geworden.

Bonifatius toonde zich onverzoenlijk jegens het heidendom. Heidenen waren daarentegen inschikkelijk en tolerant ten opzichte van andersdenkenden. Ze waren lang niet zo fundamenteel in hun denkbeelden als de christelijke kerk en lieten iedereen in hun waarde. Toch waren ze genoodzaakt zich te verweren tegen een gewapenderhand oprukkend Frankisch-christelijk imperium. Ze streden voor hun vrijheid en daarbij hoorde niet in de laatste plaats de godsdienstvrijheid die ze sinds mensenheugenis genoten.

We zagen dat Dokkum een plaats van herinnering is, waar een beeld van een zich verwerende Bonifatius werd opgericht. Wie dat beeld goed in zich opneemt, kan zich niet aan de indruk onttrekken dat het afwerende gebaar eerder tegen heidenen in het algemeen, dan specifiek tegen de aanvallers van Bonifatius gericht is. We zouden het eveneens kunnen opvatten als een zinnebeeld van de kerk die zich tegen het heidendom keerde.

Het beeld in Dokkum is te beschouwen als een monument voor de strijd van de heidenen tegen de oprukkende onvrijheid van godsdienst. Deze bijzondere plek getuigt van het heidense verzet en is daarmee van bijzondere betekenis voor de prille opkomst van het humanisme in ons land.

NON SCHOLAE SED VITAE DISCIPLINA

6

De Lalijsse School

Small plaque or inscription on the wall near the entrance.

De Latijnse school in Deventer

Huiskamer van het humanisme

Deventer

Grote Kerkhof 5-6

► **Dirk Metselaar** *Voorzitter Humanistisch Verbond-afdeling Deventer e.o.*

2

De Deventer Latijnse school is in de vroege middeleeuwen ontstaan als kapittelschool. Al in 1150 gaven de Deventer kanunniken lessen in Latijns lezen en schrijven. Het kapittel zorgde voor een gebouw, schreef het lesrooster voor en wees een rector aan. De school leidde vooral op ter voorbereiding op religieuze studies en kerkelijke ambten. De Latijnse school bevond zich in de proosdij, het centraal in de stad gelegen om-muurde kerkelijke centrum; de locatie van de huidige Latijnse school werd na de middeleeuwen betrokken.

Op een steenworp afstand van de huidige Latijnse school, en nabij de oorspronkelijke locatie, staat een standbeeld, gewijd aan de weten-schapper Johannes van Vloten (1818–1883). Dit beeld, opgericht door het Humanistisch Verbond Deventer ter gelegenheid van haar 50-jarig bestaan, is een eerbetoon aan Van Vloten. Het is ook een eerbetoon aan het humanisme dat in de Latijnse school een kraamkamer vond.

De IJsselstreek, met de steden Zwolle en Deventer, heeft een belangrijke rol gespeeld in de geschiedenis van het humanisme. Na de tijd van de Noormannen groeide de handelsnederzetting Deventer gestaag en ook het kerkelijk bestuur breidde zich uit. De bisschop liet al in de tiende eeuw een hof bouwen en rond de kerk ontstond de proosdij, waar ver-schillende kerkelijke instellingen waren gevestigd. De proost, de ver-teenwoordiger van de bisschop, was er de hoofdbewoner. Het kapittel, een kerkelijk bestuurscollege verbonden aan de Sint-Lebuïnuskerk, maakte Deventer bestuurlijk en religieus de belangrijkste stad van het Oversticht, het huidige Drenthe en Overijssel.

De kapittelschool had een directe relatie met de Moderne Devotie, een beweging die in de veertiende eeuw in Deventer was ontstaan. Geert Grote, de grondlegger van deze beweging, werd geboren als Gheryt die Grote, niet ver van de Deventer Brink waar gedurende de vele jaarmark-ten veel bedrijvigheid heerste. In 1348 werd zijn vader burgemeester.